

УДК 658.3

Наталія Семенів

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ У ПЕРСПЕКТИВІ ПОПЕРЕДЖЕННЯ РЕГІОНАЛЬНИХ КОНФЛІКТІВ

Nataliya Semeniv

SOCIALLY-PSYCHOLOGICAL FACTORS IN PERSPECTIVE OF PREVENTIONS OF REGIONAL CONFLICTS

XX століття ознаменувалося не тільки розширенням кроскультурних зв'язків і об'єднанням Європи, але і розпадом багатонаціональних держав, агресивним націоналізмом і міжетнічними війнами, які багато в чому спростували гуманістичну ілюзію про планетарну свідомість і єдину людину.

Незрівнянно гостріше і хворобливо переживається «вибух» етнічності на території СРСР, що розпався, де протягом десятиліть як в наукових кругах, так і в буденній свідомості затверджувалася думка про успішність національної політики в справі інтеграції окремих етнічних груп в єдиний радянський народ.

Через певні причини в Україні до теперішнього часу відсутня стратегічна орієнтація на попередження і врегулювання міжнаціональних суперечностей і конфліктів на основі перспективного формування економічних, правових, політичних і соціально-психологічних умов, що забезпечують інтеграційний розвиток цих процесів. Залишається орієнтація на тактичні сьогохвилинні цілі при врегулюванні виникаючих конфліктів, на декларативне невтручання при сильному впливі на ухвалення політичних рішень поточних умов політичної боротьби у вищих ешелонах влади.

Одна з основних проблем міжетнічної напруженості в Україні полягає в тому, що Україна не є поліетнічною державою в класичному варіанті. Хрестоматійний варіант поліетнічної держави передбачає наявність етнічної більшості та ряду етнічних меншин, що певним способом взаємодіють між собою. Водночас головна проблематика взаємовідносин у такому суспільстві пролягає у векторі «більшість-меншості». Щодо випадку з сучасною українською державою слід констатувати відсутність єдиної монолітної етнічної більшості українців. Скоріше можна вказувати на кілька компонентів українського середовища, що в силу історичних, культурних, географічних особливостей, спрямованості розвитку перебувають між собою у взаємовідносинах, що у ряді випадків більш нагадують стосунки окремих етнічних груп. Класичний приклад – взаємовідносини українців західних регіонів та українців східної України, особливо найсхідніших областей.

Відповідно ці компоненти українського середовища мають свої складні стосунки з етнічними меншинами. Говорячи в загальному, в українському суспільстві немає домінуючої етнічної групи, що визначає національну політику щодо конкретної етнічної меншості. Відповідно етнічна меншина може відчувати різний вплив з боку представників різних компонентів української етнічної більшості.

Відповідно складнощі у формуванні державної політики щодо національних меншин у більшості полягають у впливові на неї відповідної політичної та економічної еліти, що певний відрізок часу знаходиться у владних структурах. А політична еліта

насичується в основному представниками того чи іншого компонента української етнічної спільноти.

Законодавством та структурою державного апарату України передбачене функціонування цілої низки установ, що покликані займатись питаннями міграційної політики, міжнаціональної взаємодії, релігійної толерантності. Але у ряді випадків державні структури демонструють беспорядність у кризових ситуаціях та невміння виконувати свої безпосередні функції.

Одною з причин, що ставить свій відбиток на подібне функціонування є певна політика благодущності та безпечності, що панує в українському суспільстві та, відповідно, у державних структурах. Укорінився стереотип про «неможливість перебігу» етноконфліктів в Україні.

При цьому абсолютно не беруться до уваги історичний досвід існування української етнічної групи, що не раз приймала участь в подібних етнічних колізіях. Не враховуються обставини динамічності українського суспільства, що змінює свій демографічний склад, насичуючись представниками етносів, що до сьогодні не були властиві для українського суспільства.

Уявна «неможливість» етноконфліктних ситуацій породжує самозаспокоєність. Засоби масової інформації, проголошуючи таку доктрину стверджують міф про «абсолютну толерантність» українців. Не знаходять державної підтримки наукові розробки, що покликані створити структурні моделі проходження міжетнічних конфліктів в Україні та засоби їх раннього попередження. Нерозуміння проблем міжетнічної проблематики у майбутньому може призвести до серйозних прорахунків в міжетнічному питанні.

Державна міграційна політика в Україні потребує перегляду і вироблення нових шляхів розвитку. При цьому акцентуємо увагу на тому, що мова йде не про міграційну політику щодо осіб інших держав, що прибувають в Україну на постійне або тимчасове перебування. Перебудова міграційної структури в першу чергу повинна торкнутись питання внутрішньої міграції саме населення України. На даний час спостерігається формування замкнутих етнічних міні-середовищ, що визначаються усталеністю етнічного складу населення та відсутністю змішування за рахунок новоприбулих з інших регіонів.

На сьогоднішній день спостерігається відсутність міграції населення України саме за такими принципами. Створився певний уклад життя громадянина України, що передбачає зростання, отримання освіти, одруження, працевлаштування тощо лише в межах невеликого територіального утворення, як правило в межах кількох областей географічного регіону України. Природний рух фахових спеціалістів, випускників вищих навчальних закладів є вкрай невеликим. Цьому сприяє відсутність саме державної політики, яка крім основної мети щодо забезпечення функціонування економіки України діяло б щодо іншої мети – формування саме монолітного етнічного середовища замість суспільства, поділеного на своєрідні етнічні зони з власними шляхами розвитку.

У багатьох випадках засобами масової інформації використовуються звичні кліше, стверджуючи встановлену у суспільстві догматичну теорію щодо психологічних особливостей тієї чи іншої етнічної групи. Загальні риси такого роду політичної пропаганди на основі історичного матеріалу очевидні. Це – тенденційний і обмежений підбір документів і фактів, їх абсолютизація і розгляд поза історичним контекстом, теза про початкові і незмінні риси психології народу і національної ідеології, звинувачення «ворожого» народу в цілому у всіх труднощах і трагедіях «свого» народу.

Постає проблема незаангажованих наукових досліджень, що проводяться на державному рівні, покликаних провести всебічне дослідження причин, умов виникнення, особливостей проходження міжетнічних конфліктів протягом останніх століть. Особливе унікальне значення будуть мати проведення психологічних досліджень, що передбачають аналіз соціо-психологічних причин цих конфліктів та наслідків їх проходження для формування свідомості сучасного українського суспільства.